

030021

MADELUNG, Wilferd. The *Sīrat al-amīrayn al-ajallayn al-sharīfayn al-fādilayn al-Qāsim wa-Muhammad ibnay Ja'far b. al-Imām al-Qāsim ibn 'Alī al-'Iyānī* as a historical source. *Sources for the history of Arabia*, pt.2., Riyad U.P., 1979, pp. 69-87.

↓ Caifer
Iyane

MADE YAYINLANDIKTAR
SOMRA BELEN GÖKÜMAN

10 9 MAYIS 1992

Cafer İyâni

عبيدي چون بو تآلفي عطا ايتدي سكا الله
عجب مقدوريكي بڈل ايلدك بونده همان الله
ختامينه طلوع ايدوب درون سينه دن تاريخ ميسر اولدي تامي ديدم بن: الحمدلله
سنة ۱۱۱۰

*Nuruosmaniye, nr. 3704: talikle yap.7^b-53^a, 13x21,9(8x16,7) cm, 23 str. İstinsahı H. 1110'da.

*İstanbul Üniversitesi, TY, nr. 2760/2: nesihle yap. 9^a-24^b, 27 str. 19,2x12(18x11) cm. İstinsahı H. 1110'da. Eserdeki bazı teşbihle, beytler istinsah edilirken atılmıştır. Baş: نتایج الأزهار به تذکرهء شکوفجیان (هكذا) مرحوم عبيدي افندي... زمانده شهر أميني جامعنده خطيب اولان... عبدالله افندي خيلي زمان روزكارده شكوفه پرورلكه جد وسعي ايدوب شكوفه احوالنه وقوف تام ايتمكله بو فن فراموش اولماق... مأمولي ايله عصرنده پرورش بولان ازهار كوناكون كيمدن ظهور ايلدي و كيمك اثريدر اثرلريله أسملرين جمع ايدوب بر رساله ترقيم و بو فنه ميلي اولان اخوانه يادكار اولمق اوزره تصميم ايلمشدر... ايمدي تاريخ هجرت نبوي... بيك يوز تاريخنه كلنجه بو فن اربابندن صاحب زرع...

*Ali Emiri, Tabiiye, nr. 162: nesihle 61 yaprak, 18x24(12x17,5) cm, muhtelif str. İstinsahı H. 1110'daki redaksiyondan H. XIV. asırda.

*İstanbul Üniversitesi, TY, nr. 3923: nesihle 33 yaprak, 14,5x21,2(15x12,9) cm, 23 str. Ferağ kaydı: نمقه الفقير الحقير احمد جابي زاده حرمين الشريفين باستانبول

2. Ravnak al-Azhār (T):

رونق الأزهار

HA, II, 308'de zikredilir.

Bibliyografya: OM, III, 312; HA, II 308.

80. 'ALĪ AL-'ACLŪNĪ (XI/XVII. asır)

Hakkında bilgi bulunamadı. XI/XVII. asır ricalinden olmalıdır. Fā'ida fi'l-Malğama min Tacāribihī (A, فائدة في الملمعة من تجاربه) adlı kimyaya dair bazı tecrübelerini anlatan küçük bir risalesi vardır.

Baş: صفة طريقة جلية المقدار من تجارب الشيخ الشريف علي العجلوني فاكتمها ايها الواصل عن اهلها و صفتها ان تاخذ من أ ٥٤٤٣ الخرقا (هكذا) عشرة دراهم و من ٤٣١ أ كم ثلاثين درهما تلغم الاول بالثاني بعد ما يصير الأول...

Nüşhası:

*Laleli, nr. 2768/1: nesihle yap. 1^{a-b}, 20,5x14,8(18x14,8) cm, 34 str. İstinsahı H. XI. asırda.

81. CAFER 'İYĀNĪ (XI/XVII. asır başları)

Osmanlı tezkirecilerinden ve müverrihlerindedir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Bursalı Tahir bu zatın İbrahim Peçevi'nin büyük babası olduğunu öne sürerse de Babinger bunu kabul etmez. 999/1591'de Gazavāt-ı Tiryāki Hasan Paşa adlı eserini

شد. جعفر علی خان که بدعهدی انگلیسیها را مشاهده کرده بود، از نواب وزیر خواست که پیشنهاد صلح و در اختیار گرفتن عظیم‌آباد را بپذیرد و با انگلیسیها نجنگد؛ اما، نواب وزیر با آنان جنگید و در ذی‌قعدة ۱۱۷۷ در جنگ عظیم‌آباد از آنان شکست خورد؛ اما، بعدها با آنان مصالحه کرد و حکومت اوده و لکهنو را گرفت (← همان، ص ۳۷۱-۳۸۰). جعفر علی خان در آخر صفر ۱۱۷۸، برای پاره‌ای مذاکرات، با مسئولان انگلیسی به کلکته رفت. امرایی که بر ضد انگلیس شورش کرده بودند، به تدریج شکست خوردند و از امور سیاسی بنگال برکنار شدند. جعفر علی خان همراه میتون^۱، برای به سامان رساندن اوضاع بنگال و بهار، از کلکته بازگشت. پس از بازگشت دچار بیماری سختی شد و در بستر بیماری، پسرش، نجم‌الدوله، را ولیعهد خود اعلام کرد و اعضای فاسد شورای کلکته، که نجم‌الدوله به آنان رشوه داده بود، جانشینی وی را تأیید کردند. جعفر علی خان در ۱۴ شعبان ۱۱۷۸، در حالی که یک سال و هفت ماه از دوره دوم سلطنتش گذشته بود، در مرشدآباد فوت کرد (همان، ص ۳۸۰-۳۸۳؛ سلیم زیدی پوری، ص ۳۸۵-۳۸۶؛ بوریج، ج ۱، ص ۶۸۲؛ دولافوس، ص ۲۳۱، ۲۳۳).

منابع: کلود فریزر دولافوس، تاریخ هند، ترجمه محمدمتقی فخرداعی گیلانی، [تهران] ۱۳۱۶ ش؛ غلامحسین سلیم زیدی پوری، ریاض السلاطین: تاریخ بنگاله، چاپ مولوی عبدالحق عابد، کلکته ۱۸۹۰؛ کرم علی، تاریخ بنگال و بهار: سیده هیزدهم (مظفرنامه)، چاپ شایسته‌خان، پته ۱۹۹۲؛

William Henry Beveridge, *A comprehensive history of India: civil, military and social*, London 1871; S.M. Ikram, *History of Muslim civilisation in India and Pakistan [93-1273/711-1856]: a political and cultural history*, Karachi 1995.

۱ / محمدمهدی توسلی /

- جعفر عیانی، تاریخ‌نگار، مؤلف و صاحب‌منصب عثمانی در اواخر قرن دهم و اوایل قرن یازدهم. از تاریخ ولادت و سالهای اولیه زندگی او اطلاعاتی در دست نیست. آنچه از زندگانی وی می‌دانیم بنا بر مطالب پراکنده‌ای است که در آثارش آمده است.

جعفر عیانی، فرزند محمد، از اهالی پیچ^۲ (= پجوی^۳)، شهر و مرکز سنجقی در قسمت ماورای دانوب مجارستان) بود (حاجی خلیفه، ج ۲، ستون ۹۵۴؛ بروسلی، ج ۳، ص ۴۱؛ د. ترک، ذیل ماده) که در ۹۹۵ یا ۹۹۶ در بُدین^۴ و بعد در وطنش، پیچ، نایب

هیستینگز^۱، که از جعفر علی خان مکدر بودند، با حکومت میرمحمدقاسم خان موافقت کردند و نماینده شرکت هند شرقی به مرشدآباد رفت و حکومت بنگال را به میرمحمدقاسم خان واگذار کرد (۱۰ ربیع‌الاول ۱۱۷۴) و او نیز با پرداخت زر به اطرافیان جعفر علی خان، آنان را با خود همراه ساخت. جعفر علی خان همراه فرماندهان انگلیسی روانه کلکته شد و دوره اول حکومت او، که سه سال و چهار ماه بود، در ۱۱۷۴ پایان یافت (کرم علی، ص ۳۰۱-۳۰۵؛ سلیم زیدی پوری، ص ۳۷۹-۳۸۰؛ دولافوس، ص ۲۳۰-۲۳۱).

میرمحمدقاسم خان با آنکه با حمایت انگلیس به حکومت رسید، با آنان اختلاف پیدا کرد و در صدد از میان برداشتن ایشان برآمد. در عین حال، رفتارهای ستمگرانه او با مردم و هندوها و دریافت مالیاتهای بی‌ضابطه، سبب ضعف حکومت وی شد تا آنجا که لشکریان وی در جنگ با انگلیسیها شکست خوردند و از برابرشان گریختند. با این همه، حکام محلی منطقه با انگلیسیها جنگیدند. هرج و مرج در بنگال پدید آمد و مردم از معامله با انگلیسیها منع شدند (← کرم علی، ص ۳۰۵-۳۰۷، ۳۳۳-۳۳۴، ۳۴۷؛ بعد؛ سلیم زیدی پوری، ص ۳۸۱-۳۸۳). درگیریهای دائمی در بنگال در ۱۱۷۶، انگلیسیها را بر آن داشت تا برای ایجاد تفرقه میان حکام محلی، جعفر علی خان را بار دیگر به حکومت برسانند (← کرم علی، ص ۳۴۸-۳۵۰).

جعفر علی خان در ۱۰ محرم ۱۱۷۷ حاکم شد و معتمدانش را به حکومت مناطق گوناگون بنگال گماشت و خود با کشتی، تحت حمایت تویخانه انگلیسیها، به سوی مقر خویش حرکت کرد. با وجود مقاومت شدید مدافعان، شهر تسلیم شد و جنگ به نفع قوای انگلیس پایان یافت (← همان، ص ۳۵۱-۳۶۲؛ سلیم زیدی پوری، ص ۳۸۳-۳۸۵). عده‌ای از مردم، از ترس آتش باری انگلیس، به جعفر خان پناه بردند؛ او به آنان پناه داد و سپس آنان را به قوای انگلیس تحویل داد که سپاهیان انگلیس نیز آنان را خلع سلاح کردند. سرانجام، جعفر علی خان در حویلی نگر باغ، که از بناهای عالیجاه بود، مستقر شد. انگلیسیها اموال غارت شده را حراج کردند و به کلکته بازگشتند. مردم نیز از جعفر علی خان اطاعت کردند (کرم علی، ص ۳۶۲-۳۶۴؛ بوریج، ج ۱، ص ۶۶۹-۶۷۰).

با تمام این تدابیر، بار دیگر سرداران سپاه - برای پاداشی که جعفر علی خان به آنان وعده داده، اما خلف وعده کرده بود - شورش و خیمه جعفر علی خان را محاصره کردند (کرم علی، ص ۳۷۰-۳۷۱). در ۱۱۷۷ نیز نواب وزیر، از یاران نزدیک جعفر علی خان، به قصد جنگ با انگلیسیها، به سوی بنگال روانه

1. Warren Hastings

2. Milton

3. Pecs

علي رضا قره بلوط , معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات
إستانبول و آتاتولي, الجزء الأول, [y.y.,t.y.] , ISAM 141806

س. 371

ISAM 141806

Cafer İyano

1121 - جعفر عياني بيك بن محمد البحوي

الرومي العثماني الكاتب الدفتردار الشاعر الواعظ

المؤرخ ، نزيل صنعاء اليمن ، المعروف بالعياني المتوفى

في حدود سنة 1611/1020

(أنظر : عثمانلي مؤلفاري 3/41-42 ؛ هدية العارفين

254/1 ؛ فهرس مخطوطات قيصري راشد أفندي

255/1 ؛ معجم المؤلفين 3/149)

من تصانيفه :

1 - تاريخ جديد ولاية أنكروس (ت)

إبن الأمين محمود كمال رقم 1/3560 ورقة 92 يبدأ

من سنة 993 إلى سنة 1003 هـ

2 - جهادنامه ء حسن باشا = غزوات ترياكي حسن

باشا - في التاريخ (ت)

تاريخ التأليف 1000 هـ؛ علي أميري 190 ورقة 40 ؛

3-زبدة النصائح وعمدة التواريخ لأرباب المصالح (ت)

تاريخ التأليف 1012 هـ؛ ألقه للوزير العثماني حسن

باشا والي اليمن ؛ بايزيد رقم 1465 ورقة 176 ؛

نورعثمانيه مجموعة رقم 2/4998 ؛ عارف حكمت

بيك رقم 3690 ورقة 200 ؛ أحمد ثالث يكيلر رقم

1778 ورقة 92 ، 1023 هـ رقم 277 ؛

4 - نصائح الملوك - في الأخلاق (ت)

جامعة إستانبول رقم 2/3560 ورقة 38 ؛

5 - نور نامه في ترجمة مشكاة الأنوار للغزالي (ت)

تاريخ التأليف 1012 هـ؛ قيصري راشد أفندي رقم

1158 ورقة 62 ، 1027 هـ عثمان أركين رقم

1/400 ورقة 26 ؛ جامعة إستانبول 7388 ؛ عاطف

أفندي رقم 1/1746 ؛ نورعثمانيه رقم 1/4998 ؛